

8/3.5 Scenariusze lekcyjne do podręcznika „Europa. Nasza historia“

Klasa 8, rozdział 3.5, Przemiany zaczęły się w Polsce: od „Solidarności” do jesieni ludów

s. 126-137

Rozdział 3.5: Przemiany zaczęły się w Polsce: od „Solidarności” do jesieni ludów.

Tematy i kompetencje uczniów po realizacji cyklu lekcji

Temat 1: Solidarność i pokojowe protesty w Polsce - nadzieja na lepszą przyszłość czy przyczyna pogorszenia się sytuacji gospodarczej? (analiza źródeł, 45 min.)

Temat 2: Upadek komunizmu w Europie - zasługa Gorbaczowa czy Okrągłego Stołu w Polsce? (analiza tekstu, 90 min.)

Temat 3: Pokojowe rewolucje w Europie – czy zwycięstwo opozycji demokratycznej było pewne? (analiza źródeł, 45 min.)

Wariant dla pracy samodzielnej, Za czy przeciw socjalizmowi? (przygotowanie artykułu, tydzień)

Uczeń wie po zakończeniu cyklu lekcji

Prezentowana seria lekcji obejmuje okres od powstania opozycji demokratycznej w Polsce (1975 - Komitet Obrony Robotników i 1980-1981 – „Solidarność”) do zjednoczenia Niemiec (1991). Koncentruje się na procesach politycznych i społecznych, które zachodziły w tym czasie w różnych krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Uczniowie powinni dzięki temu zrozumieć, że upadek muru berlińskiego stanowił jedynie symboliczny koniec systemu komunistycznego. Proces rozpadu socjalizmu trwał przez całą dekadę lat osiemdziesiątych we wszystkich krajach komunistycznych ówczesnej Europy. W ramach serii lekcji analizowane są powiązania między procesami i wydarzeniami w różnych krajach regionu: ruchem „Solidarność” w Polsce w latach 1980-1991, liberalizacją na Węgrzech (otwarcie granicy z Austrią, piknik paneuropejski pod Sopronem latem 1989 r.), aksamitną rewolucją w Czechosłowacji (demonstracje na Placu Waclawa w Pradze jesienią 1989 r.) i krwawymi walkami ulicznymi w grudniu 1989 r. w Rumunii, a także protestami w Lipsku i upadkiem muru berlińskiego w listopadzie 1989 r. w NRD.

Pierwszym tematem serii jest rozwój polskiej opozycji, ze szczególnym uwzględnieniem „Solidarności”. Uczniowie dowiadują się o celach „Solidarności” i idei pokojowego protestu. Rozumieją też, jak państwo komunistyczne traktowało ruch „Solidarność”, punkt ciężkości położony jest przy tym na okres obowiązywania stanu wojennego w Polsce po 13.12.1981 r. Znajomość tych wydarzeń jest ważna dla zrozumienia sytuacji w innych krajach regionu. Zarówno rządy, jak i opozycja wszystkich krajów europejskich bardzo uważnie przyglądają się bowiem rozwojowi sytuacji w Polsce.

Uczniowie poznają cele i znaczenie reform w Związku Radzieckim (pierestrojki i głośności) wprowadzonych przez Michaiła Gorbaczowa. Powodem rozpoczęcia tych reform była m.in. katastrofa w elektrowni atomowej w Czarnobylu (wówczas w ZSRR, obecnie na Ukrainie). Dyskusja na ten temat jest ważna, aby odnieść ją do dzisiejszej sytuacji, np. dyskusji o wycofywaniu się z energii jądrowej czy konfliktu między Rosją a Ukrainą.

Na zakończenie uczniowie zajmują się pokojowymi rewolucjami w Europie Środkowej i Wschodniej, koncentrując się na PRL (rozmowy przy okrągłym stole w dniach 6.02.1989-5.04.1989 i pierwsze częściowo wolne wybory parlamentarne 4.06.1989) oraz NRD (upadek muru berlińskiego 9.11.1989 i zjednoczenie Niemiec 3.10.1991). Uczniowie powinni również dowiedzieć się, że podobne procesy miały miejsce w innych krajach Europy Środkowej, na przykład w Rumunii (walki uliczne, w których zginęły 1104 osoby) oraz zwrócić uwagę na inne państwa komunistyczne np. masakra na placu Tiananmen w Pekinie (ok. 5000 zabitych). Zwrócenie uwagi na te wydarzenia pozwoli uczniom uniknąć teleologicznej oceny wydarzeń w Polsce i NRD oraz zrozumieć, że opozycja niekoniecznie musiała wygrać walkę o władzę.

Temat 1

Solidarność i pokojowe protesty w Polsce - nadzieja na lepszą przyszłość czy przyczyna pogorszenia się sytuacji gospodarczej?

Metody: praca w grupach, analiza źródeł, dyskusja w klasie, karty pracy: Czas 45 min.

I. Wprowadzenie

Uczniowie oglądają zdjęcie z Gdańska z 1980 r. (strajki w Stoczni Gdańskiej). Opisują to, co można zobaczyć i zastanawiają się, jakie wydarzenie ma tam miejsce.

https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Strajk_sierpniowy_w_Stoczni_Gda%C5%84skiej_im._Lenina_34.jpg

Należy uświadomić uczniom, że chodzi o strajkujących robotników w Stoczni Gdańskiej (sierpień 1980 r.), wydarzenie, które doprowadziło do powstania "Solidarności". Impuls do dyskusji: "W 1980 roku w Polsce był poważny kryzys gospodarczy. Ceny rosły w szybkim tempie, a zaopatrzenie ludności było bardzo słabe. Zastanówcie się, czy w tak trudnej sytuacji gospodarczej strajki w największych fabrykach w kraju prowadziły do poprawy czy pogorszenia sytuacji ludności." Uczniowie zastanawiają się następnie, czy strajk miał pozytywny czy negatywny wpływ na sytuację w kraju.

II. Rozwinięcie (praca w grupach)

Uczniowie zostają podzieleni na trzy grupy, każda z grup opracowuje jeden temat (1) powstanie opozycji demokratycznej w Polsce, (2) powstanie "Solidarności", (3) stan wojny w Polsce. Każda grupa wspólnie opracowuje kartę pracy (Zał. 1, Solidarność). Następnie uczniowie mieszają się i tworzą nowe grupy trzyosobowe. W każdej grupie trzyosobowej jest ekspert od każdego z tematów. Dzięki temu ekspertowi pozostali uczniowie uzupełniają swoje karty pracy.

Na zakończenie wszyscy uczniowie czytają tekst podręcznika i źródło Źr. 3 na s. 129. W klasie dyskutują nad następującymi zagadnieniami:

- Jak ludzie w Polsce oceniali własne warunki życia?
- Kogo obwiniali za ówczesną sytuację?
- Jakie mieli perspektywy na przyszłość?

III. Podsumowanie (dyskusja w klasie)

W podsumowaniu dyskutowane jest pytanie zawarte w temacie lekcji.

* Możliwość wykorzystania innych źródeł

Uczniowie mogą wykonać zdania take pracując z materiałem filmowym. https://www.youtube.com/watch?v=g_2x47GS-V4 (od 10 min10 s, KOR i Solidarność).

* Możliwość rozszerzenia dla szybko pracujących uczniów

Do pierwszych członków Komitetu Obrony Robotników należeli Antoni Macierewicz, Adam Michnik i Bogdan Borusewicz. Sprawdź w Internecie, jakie poglądy polityczne reprezentują dzisiaj te trzy osoby i jaki jest ich stosunek do siebie. Zastanów się, dlaczego mimo dzielących ich różnic potrafili wtedy skutecznie współpracować.

Temat 2

Upadek komunizmu w Europie - zasługa Gorbaczowa czy Okrągłego Stołu w Polsce?

Metody: analiza tekstu, karty pracy, dyskusja w klasie. Czas: 90 min.

I. Wprowadzenie

9 listopada 2009 r., z okazji 20. rocznicy upadku muru berlińskiego, ówczesna kanclerz Niemiec Angela Merkel złożyła podziękowania byłemu przywódcy "Solidarności" Lechowi Wałęsie i byłemu I sekretarzowi KPZR Michajłowi Gorbaczowowi.

"Jest to dla mnie szczególna przyjemnością i zaszczytem, że w imieniu nas wszystkich mogę powitać tutaj Lecha Wałęsę. Solidarność to było odważne powstanie [...] To była niesamowita zachęta dla nas wszystkich. [...]"

Ty, drogi Michajle Gorbaczowie [...], odważnie sprawiłeś, że coś się wydarzyło. To było znacznie więcej, niż mogliśmy się spodziewać. Serdecznie za to dziękuję i dziękuję, że jesteście dzisiaj z nami". (Zał. 2A, Wprowadzenie)

Uczniowie zastanawiają się, który z tych dwóch przywódców przyczynił się do upadku komunizmu.

II. Rozwinięcie

Uczniowie dzieleni są na kilka grup po 3-4 osoby. Pierwsza połowa grup czyta tekst podręcznika oraz źródła Żr. 4 i 5 na s. 130. Druga połowa grup czyta tekst podręcznika oraz źródła II. 9 i Żr. 6 na s. 131. Każda grupa opracowuje zadania na kartach pracy (Zał. 2B).

Następnie wypracowane przez uczniów argumenty przemawiające za każdą z perspektyw (zasługa Okrągłego Stołu czy zasługa Gorbaczowa) zapisywane są na tablicy w dwóch kolumnach.

III. Podsumowanie

Uczniowie analizują zapisane na tablicy argumenty oraz dyskutują nad pytaniem zawartym w temacie lekcji.

* Możliwość rozszerzenia dla szybko pracujących uczniów

Uczniowie zapoznają się z ilustracją II. 7 na s. 130. Dyskutują o tym, co widać na zdjęciu i jakie wydarzenie jest przedstawiane. Uczniowie podają inne przykłady katastrof nuklearnych i zastanawiają się, jaki wpływ mogą one mieć na opinie ludzi o systemie rządów w ich własnym kraju. Mogą przy tym korzystać z Internetu. W nawiązaniu do tematów omawianych na wcześniejszych lekcjach uczniowie powinni zrozumieć, że w krajach komunistycznych istniało wiele różnych przyczyn niezadowolenia społecznego.

Temat 3

Pokojowe rewolucje w Europie – czy zwycięstwo opozycji demokratycznej było pewne?

Metody: analiza źródeł, praca w parach i grupach. Czas: 45 min.

I. Wprowadzenie

Uczniowie interpretują mapę na 132. Opisują, w których krajach obalono reżim komunistyczny. Analizują mapę pod kątem tego, które państwa zniknęły w tym procesie, a które powstały na nowo. Podają nazwy byłych krajów komunistycznych, które obecnie należą do UE.

II. Rozwinięcie

Temat lekcji jest omawiany w dwóch krokach: a) sytuacja w NRD w porównaniu z innymi państwami regionu do momentu upadku muru berlińskiego, b) droga do jedności Niemiec po upadku muru.

- a) Uczniowie czytają tekst na s. 132 i omawiają na forum klasy przebieg (pokojoych) rewolucji na Węgrzech, w Czechosłowacji i Rumunii. Następnie bardziej szczegółowo opracowano przykład pokojowej rewolucji w NRD za pomocą kart pracy (Zał. 3A).
- b) Uczniowie czytają tekst na s. 133-1354 i opracowują karty pracy "Droga do jedności Niemiec". (Zał. 3B)

III. Podsumowanie

Uczniowie oglądają zdjęcie z Pekinu z 4 czerwca 1989 r. Warto zwrócić im przy tym na fakt, że tego dnia odbyły się w Polsce pierwsze (pół)wolne wybory, a pięć miesięcy później upadł mur berliński. Uczniowie omawiają reakcję rządu chińskiego i zastanawiają się, czy podobne działania byłyby możliwe w Polsce, NRD i innych krajach komunistycznych.

Wariant do pracy samodzielnej

Za czy przeciwko socjalizmowi?

Metoda: napisanie artykułu do gazety. Czas: tydzień.

FORMA (PRZEDSTAWIENIE)

- Napisz wypracowanie na 1-2 stron A4. Użyj czcionki o wielkości 12, typ czcionki: Arial, normalny odstęp między linijkami, margines na 2-3 cm.
- Podziel swoje wypracowanie na:
  - wprowadzenie (Na jaki temat jest wypracowanie?).
  - rozwinięcie (Co udało mi się dowiedzieć?)
  - zakończenie (Jakie znaczenie ma dla mnie ten temat?).
- Podziel swoje wypracowanie na akapity, ale nie pisz: „strona tytułowa..., rozwinięcie..., zakończenie...”!).

FORMA (TEKST)

- Opisz własnymi słowami czego się dowiedziałeś. Nie kopiuj cudzego tekstu!
- Jeśli chcesz użyć fragmentów cudzego tekstu umieść je w cudzysłowie jako cytaty.
- Wykorzystaj w swoim tekście terminy fachowe takie jak np. *nowa polityka wschodnia, układ normalizacyjny*.
- Zwróć uwagę na pisownię i gramatykę.

FORMA (ILUSTRACJA)

- Umieść w wypracowaniu co najmniej jedną ilustrację z podręcznika lub z Internetu i odwołaj się do niej we właściwym miejscu.

FORMA (ŹRÓDŁA)

- Jeśli chcesz wykorzystać jako źródło teksty lub ilustracje z Internetu, na oddzielnej stronie umieść linki do tych tekstów lub ilustracji. Wszystkie linki opisz w identyczny sposób: Tytuł, link (data odwiedzenia danej strony).

Przykład: Co by było gdyby Kolumb nie odkrył Ameryki?

<https://www.polskieradio24.pl/39/156/Artykul/953312,Co-by-bylo-gdyby-Kolumb-nie-odkryl-Ameryki>
(17.11.2020).

TEMAT

Jest jesień 1989 r. Ludzie w krajach komunistycznych są niepewni i nie wiedzą, co się może wydarzyć. Postanawiasz być aktywny politycznie i piszesz artykuł do lokalnej gazety. W artykule domagasz się zniesienia systemu socjalistycznego i/lub jego reform. W swoim artykule:

- opisz aktualną sytuację polityczną i gospodarczą w Twoim kraju,
- opisz aktualną sytuację w co najmniej dwóch innych krajach w Europie lub na świecie,
- wyjaśnij, na czym polegają negocjacje przy Okrągłym Stole i oceń, czy są one właściwym sposobem postępowania z twojej perspektywy,
- wyjaśnij, dlaczego socjalizm powinien zostać zniesiony lub zreformowany,
- wyjaśnij politykę reform Gorbaczowa i oceń, czy jest ona z twojej perspektywy korzystna czy niekorzystna.

Samodzielnie sformułuj tytuł swojego raportu!

Literatura, linki, wycieczki

Bundeszentrale für Politische Bildung, Politikstunde, Solidarnosc, <https://www.youtube.com/watch?v=6v4d64Riltk>

Solidarnosc – Vorreiter des Umbruchs im Ostblock <https://www.youtube.com/watch?v=LDNtcSJ3Exk&t=2006s>

Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku www.ecs.gda.pl

Fundacja Ośrodka Karta <https://karta.org.pl/>

Dom Spotkań z Historią w Warszawie <https://dsh.waw.pl/>

Deutsche Welle, Erinnerungskultur, Deutsche Wiedervereinigung: Was Ost und West noch trennt, <https://www.dw.com/de/deutsche-wiedervereinigung-was-ost-und-west-noch-trennt/a-55120130>

NDR, Wendezeit: Von der friedlichen Revolution zur Einheit, <https://www.ndr.de/geschichte/chronologie/wende/index.html>

Deutschlandfunk, Isabel Fannrich-Lautenschläger, 30 Jahre Mauerfall. Wie die DDR Teil der Bundesrepublik wurde, <https://www.deutschlandfunk.de/30-jahre-mauerfall-wie-die-ddr-teil-der-bundesrepublik-wurde-100.html>

LEMO, Deutsche Einheit, <https://www.hdg.de/lemo/kapitel/deutsche-einheit.html>

LEMO, Johannes Paul II, <https://www.hdg.de/lemo/biografie/johannes-paul-ii.html>

Źródła:

Deutsche Welle, <https://www.youtube.com/watch?v=SXzY8drn5q8>,

https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Strajk_sierpniowy_w_Stocznii_Gda%C5%84skiej_im._Lenina_34.jpg

Scenariusze powstały w ramach działalności polsko-niemieckiej Grupy Roboczej Nauczycieli i Nauczycielek przy Wspólnej Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej, zobacz <https://schulbuchkommission.eu/>.

Więcej informacji o polsko-niemieckim projekcie podręcznika do historii dla klas V – VIII na stronie internetowej <https://europa-nasza-historia.org/>

Partnerzy projektu:

